розумним. Тоді можна отримати такий варіант перекладу, який достатньо задовольняє вимоги семантико-стилістичної повноцінності відтворення реалії-фразеологізму:

“ – А для чого проводити чорну стрічку?

– Та я і сам не знаю”.

Висновок. Отже, аналіз конкретного матеріалу перекладу свідчить про те, що відтворення фразеологізмів, які позначають національні реалії, здійснюються різними засобами, серед яких найчастіше за інші застосовується контекстуально-лексична, відповідність або опис за допомогою лексичних засобів (звороти іноземної мови, подані як власні імена, можуть також переноситись у текст перекладу шляхом транскрибування і транслітерації). В окремих випадках використовується калькування (повне або часткове) і створення контекстуального семантико-стилістичного аналога на основі одиниць лексики та фразеології.

1. Амосова Н.М. Основы английской фразеологии. – Л., 1983. – 130 с.

2. Балли Ш. Французская стилистика /Пер. с фр. К.А. Долинина.– М, 1981. – 180 с.

3. Влахов С, Флорин С. Непереводимое в переводе. – М, 1980. – 150 с.

4. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура // Советская лексикография. Сб. статей. – М., 1988.– С. 159 – 169.

5. Єрченко П.Г. Класифікація фразеологічних одиниць// Іноземна філологія. – 1994 – Вип. 4. – С. 12.

6. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу. – Київ. – “Вища школа”, – 1986. – 173 с.

7. Кунин А.В. Замена компонентов фразеологизмов как стилистической прием // ИЯШ – 1977. – №2. – С. 3 – 12.

8. Петрова Н.Д. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом./ Іноземна філологія., 1997.– Вип. 110.– С. 40 – 50.

9. Шадрин Л.Н. Перевод фразеологических единиц и сопоставительная стилистика. – Саратов, – 1991. – 150 с.

10. Шанский Н.М. Лексикология современного русского языка. – М., – 1982. – 120 с.

Стаття надійшла до редакції 17.07.2010

УДК 378:377

Тетяна Рузяк, *викладач зарубіжної літератури Технічного коледжу Національного університету “Львівська політехніка”, здобувач відділу професійно-практичної підготовки Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти АПН України*

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ПРОФЕСІЙНИХ УЧИЛИЩ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ

У статті висвітлено результати дослідження проблеми діяльності викладачів та інженерно-педагогічних працівників вищих професійних училищ у контексті формування професійної культури учнів. Виокремлено основні завдання педагогів, зокрема інтеграція видів культур у цілісну професійну культуру майбутнього фахівця.

Ключові слова: *професійна культура, професійні училища, лекція, інтеграція.*

В статье изложены результаты исследования проблемы деятельности учителей и инженерно-педагогических работников высших профессиональных училищ в контексте формирования профессиональной культуры учащихся. Выделено основные задания педагогов, а именно интеграция видов культур в целостную профессиональную культуру будущего профессионала.

Ключевые слова: *профессиональная культура, профессиональные училища, лекция, интеграция.*

The results of study of the problem of high vocational schools teachers’ activiti in context of the shaping of professional culture of pupils’ are considered in the article. The main teachers’ tasks, especially integration of types of cultures in holistic professional culture of the future specialist, are chosen.

Key words: *professional culture, professional schools, lecture, integration.*

Постановка проблеми. Основою визначення змісту професійної освіти фахівця будь-якої галузі є модель його професійної діяльності, поведінки. Одним із елементів цієї моделі, безперечно, виступає професійна культура. Актуальність проблеми формування професійної культури майбутніх фахівців зумовлена наявністю потреби суспільства у висококультурних кадрах, інноваційні вимоги до сучасного фахівця вимагають перегляду організації, змісту, методик і технологій професійної освіти у вищих професійних училищах.

Нині високі вимоги висуває перебудова освіти до викладачів і до педагогічного процесу в цілому, стимулюючи його активізацію, формування в учнів таких якостей, як настроєність на навчання та

© Т. Рузяк, 2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

працю, колективність, критичність, емпатію наукову та пошукову інтуїцію [9]. Як свідчать дослідження О. Романовського, формування і розвиток особових якостей студента в значно більшій мірі залежить від особистості викладача, ніж від характеру і змісту спеціально організованих виховних впливів [7]. Перед інженерно-педагогічними працівниками вищих професійних училищ стоять завдання наповнення предметно-функціонального характеру навчання гуманітарним змістом; допомога цілеспрямованому самостійному осягненню гуманістичних культурних орієнтацій, демонстрація культурно-історичних передумов сучасної цивілізації, сприяння розвитку здібностей особистості.

Ключовим моментом нашого дослідження є те, що у формуванні професійної культури учнів вищих професійних училищ робиться акцент саме на врахуванні готовності учнів до сприйняття культури та готовності викладачів і інженерно-педагогічних працівників до формування професійної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науково-педагогічній літературі відображена низка питань формування загальної та професійної культури фахівця (Г. Балл, І. Зязюн, С. Гончаренко, О. Шевнюк, Є. Воронова, О. Траверсе, Є. Мілерян, М. Лобур та ін.). Теоретичною основою дослідження є психологічна теорія особистості (Л. Виготський, К. Платонов, С. Рубінштейн); теорія культури (О. Арнольдов, М. Каган, В. Межуєв); питання навчально-виховного процесу у професійно-технічних навчальних закладах (С. Батишев, А. Бєляєва, А. Бугерко) та інтеграції змісту професійної освіти (І. Козловська, Л. Сліпчишин, Я. Собко, О. Стечкевич, Т. Якимович) та ін.

Метою пропонованої статті є дослідження питання діяльності педагога в контексті формування професійної культури учнів вищих професійних училищ та його готовності до цього виду діяльності.

Виклад основного матеріалу. Тлумачення професійної культури як багатогранного інтегративного явища передбачає її розгляд у єдності і взаємозв'язку її процесуальних форм (професійної освіти, професіоналізації, професійної адаптації та успішності); видів професійної діяльності і професійної культури (природничий або біологічний, технічний, художній); структурних компонентів (суб'єктивних і об'єктивних); системи потреб, здібностей, відношень та інститутів; функцій (загальнолюдських, загальнопрофесійних, специфічних); цінностей (предметно-професійних, особистісних і т. ін.); системи освоєння та створення, збереження, розповсюдження та споживання, спрямованих на формування та розвиток майбутнього конкурентоспроможного фахівця в умовах ринкової економіки [8].

На нашу думку, особливостями формування культури учнів у сучасний період є свого роду боротьба із середовищем, оскільки те, що відбувається у навчальному закладі і поза ним, це дві різні, часто антагонічні світи, в яких існують учні. Значний антикультурний вплив мають засоби масової інформації.

Оскільки ні педагоги, ні навчальні заклади практично не можуть впливати на програми телебачення чи зміст журналів, то вони повинні спрямувати свої зусилля на зміну відношення учнів до них. Молодь підсвідомо шукає альтернативу, яку доцільно їм запропонувати в системі формування справжньої культури. Це вважаємо *першим* безпосереднім завданням викладача, у першу чергу – викладача гуманітарних дисциплін.

Надзвичайно актуальною є проблема відсутності запиту з боку багатьох учнів щодо формування культури. Тому *другим* важливим завданням викладача є саме сформувати в учнів запит, зацікавлення, бажання сприймати відомості та засвоювати уміння.

У сучасних умовах важливо не стільки формувати професійну культуру (класичні основи відомі давно і всім), скільки виправляти і коригувати стихійно сформовані в учнів неправильні, антикультурні уявлення та установки. Для цього необхідна педагогічна підтримка виявленого позитиву і це *третє* важливе завдання викладача.

Не менш важливим є і реальна оцінка контингенту вищих професійних училищ у контексті формування професійної культури. Доцільним вважаємо розгляд процесу заздалегідь запланованого формування професійної культури у вищих професійних училищах як альтернативного процесу до стихійних процесів формування культури сучасними чинниками (засоби масової інформації, негативні приклади з галузі, формальний підхід до формування культури у вищих професійних училищах тощо).

На сучасному етапі важливим є подолання негативного ставлення учнів до культури і пропедевтична мотивація (для появи запиту в учнів) як формування готовності учнів сприйняти культуру, іншими словами формувати першою чергою відношення до професійної культури.

Перш за все доцільно формувати в учнів

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

уміння критичного аналізу культурологічного середовища (особливо професійного середовища). На цій основі з'являється в учнів запит і інтерес до питань професійної культури, що дає можливість далі розвивати мотивацію формування культури в учнів вищих професійних училищ.

Педагогічні умови забезпечуються безпосереднім впливом педагогів на дієздатність педагогічної системи, на досягнення бажаного кінцевого результату. Це передбачає додержання принципів громадянського виховання у розвитку професійної культури; наявність високого рівня демократичної професійної культури в педагогів; спрямованість педагогічної діяльності на розвиток професійної культури; демократичний стиль спілкування; активізація самоврядування; застосування діалогових методів у навчально-виховному процесі; реалізація комплексу спеціальних заходів з метою підготовки педагогів до формування професійної культури учнів [1]. Особлива увага приділялась суб'єктам педагогічного процесу. Навчальна взаємодія того, хто навчає, і того, хто навчається, тих, хто спілкується між собою, входить у складнішу систему взаємодії в педагогічному процесі, який здійснюється всередині освітньої системи.

Педагогічний процес як цілісність становить собою багатопланову та поліморфну навчально-педагогічну взаємодію учня та викладача; учнів між собою; міжособистісну взаємодію, що, своєю чергою, впливає на характер сумісної діяльності суб'єктів, формування їхніх інтересів, активності, розвиток інтелектуальних здібностей. Активність не тільки базова характеристика сторін взаємодії суб'єкта та об'єкта (ініціальна та реактивна), але й інтегральна якість особистості, що пов'язана з її ціннісними орієнтаціями, системою потреб, інтересів, зміна яких викликає перебудову взаємовідносин, структуру сумісної діяльності, її характеристику.

У підготовці педагога виділено загальнокультурний блок, що становить 25 % учбового часу, покликаний забезпечити розвиток світогляду педагога, створити умови для його життєвого та професійного самовизначення, оволодіння практичною педагогікою, яка в своїй основі має загальну творчість. Занурення педагога "у контекст загальнолюдської культури, різних мов, видів мистецтв, способів діяльності у всій їх своєрідності вимагає розробки таких елементів загальнокультурного блоку, як світоглядний-методологічний, аксіологічний, історико-культурний, соціально-економічний, природничонауковий, комунікативний" [6].

Зміст роботи педагога полягає у "пошукові спільно з вихованцями кращих зразків культури, організації різних видів спільної діяльності (пізнавальної, суспільно корисної, трудової, художньої, декоративно-прикладної, правової, екологічної, туристсько-краєзнавчої, фізкультурно-спортивної та ін.), яка включає кожного учня в активну взаємодію із сучасною культурою" [4].

Викладачі навчальних предметів культурологічного спрямування, спираючись на естетично-виховні засади мистецтва, мають бути не лише коментаторами пам'яток і досягнень культури, а й стати керманичами процесу духовного становлення майбутніх фахівців, збуджувати почуття, глибину думки і пристрасті, самостійність мислення, пізнавально-діяльнісні інтереси учнів, розвивати функції художньої творчості. Власне широка ерудиція викладача, знання теми і самостійність її інтерпретації, привнесення різноманітних наукових і життєвих прикладів, щирий пафос, глибина пристрасті – усе це викличе непідробний інтерес вихованців. І навпаки, перевантаження записами лекційного матеріалу, цитатами, статистичним переліком пам'яток світової та національної культури, відсутність власних оцінок відштовхують учнів від предмета, викликають байдужість до логічного і почуттєвого сприйняття, розуміння в запам'ятовування предмета. Лекція, яка стовідсотково віддзеркалює підручник, конспект, підриває авторитет викладача, не розвиває пізнавальний інтерес учня, не мобілізує його на активну творчу діяльність [5].

Існує й ще один аспект необхідності особистісно орієнтованого підходу при формуванні професійної культури фахівця, перш за все, її управлінської складової. Як зазначають із цього приводу Є. Головаха та Н. Паніна, "важко говорити про компетентність керівника, який не може спілкуватися з людьми, навіть якщо він блискуче володіє професійною майстерністю. Психологічні дослідження доводять, що керівники, які успішно справляються зі своїми обов'язками, аж ніяк не обов'язково повинні переважати найбільш підготовлених підлеглих за професійними якостями. Але в одному вони повинні бути лідерами – в умінні розуміти потреби й індивідуальні особливості підлеглих, обирати найбільш дієві форми спілкування в ділових та міжособистісних ситуаціях, підтримувати впевненість людей у тому, що внесок кожного у спільну діяльність буде помічений і гідно оцінений" [2]. Викладач має бути високоморальною, гуманістично-орієнтованою особистістю; мати широкий кругозір, високий інтелектуальний рівень

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

викладання; дотримуватися педагогічної етики, моралі, поважати гідність учнів; особистим прикладом втілювати принципи загальнолюдської й професійної моралі, правди, справедливості, відданості, гуманізму, доброти, стриманості й інших доброчинностей.

Культура ділиться на певні види і роди. Підставою для подібного ділення є облік різноманіття людської діяльності. Звідси виділяється матеріальна культура і духовна. Проте треба мати на увазі, що їх поділ часто буває умовним, оскільки в реальному житті вони тісно взаємозв'язані і взаємопроникають один в одного [3]. У матеріальну культуру входять: культура праці та матеріального виробництва; культура побуту; культура етносу; культура відношення до власного тіла; фізична культура. Духовна культура виступає багатошаровою освітою і включає в себе: пізнавальну (інтелектуальну) культуру; етичну; художню; правову; педагогічну; релігійну. Є ряд видів культури, які не можна віднести тільки до матеріальної або до духовної культури. Вони є "вертикальним" перетином культури, "пронизуючи" всю її систему. Це економічна, політична, екологічна, естетична.

Досліджено питання діяльності педагога в контексті формування професійної культури учнів вищих професійних училищ та його готовності до цього виду діяльності. Основним завданням викладача є інтеграція видів культур у цілісну професійну культуру фахівця сфери обслуговування. До видів культури, які інтегруються, ми віднесли такі: інформаційна, психологічна, інтелектуальна, громадянська, правова, аксіологічна, екологічна, економічна, естетична, художня, алгоритмічна, світоглядна, організаційна культура, культура життєвого самовизначення, культура праці, культура міжособистісних взаємин та культура спілкування. Інтеграція базується на гуманістичному та організаційному підході та шляхом вивчення спеціального курсу формує організаційно-цільовий компонент формуванні професійної культури учнів вищих професійних училищ.

Формування та розвиток професійної культури майбутніх робітників передбачає інтеграцію різноманітних параметрів, зокрема змісту трудових функцій; творчого ставлення до навчання і праці; прагнення до самоосвіти і професійного самовдосконалення; професійної стійкості; знань у галузі духовної культури; навичок загальної культури навчання та праці; винахідливості; розвитку естетичних смаків; загальної вихованості, що характеризує особистість у цілому тощо. Одним із ефективних засобів формування професійної культури учнів професійних навчальних закладів є мистецтво, зокрема література, художнє слово.

Динаміка формування і розвитку професійної культури може сягати певних рівнів: виробничого, галузевого, професійного та конкретно-професійного. При цьому професійна культура на виробничому рівні формується за наскрізними професіями на основі реально існуючої міжгалузевої інтеграції; на галузевому рівні – за професіями широкого профілю, загальних для всієї галузі; професійний – за професіями широкого профілю та суміжних професій окремих виробництв у середині галузі; конкретно-професійний – навчальна група та надання більш високого рівня кваліфікації випускникам. Умови ринку праці вимагають від системи професійно-технічної освіти системних організаційно-педагогічних зусиль щодо корекції процесу професійної підготовки учнів. Ці зусилля "своєю складовою повинні мати професійну культуру як інтегративний чинник професійної підготовки майбутнього фахівця. Це забезпечить покращення ефективності професійної освіти учнів, стабільність і динамічність просування особистості в оволодінні професією; дозволить поєднати та доцільно використовувати системний, комплексний, соціально-педагогічний, особистісно-діяльнісний, професійно-технологічний підходи у процесі навчання та виховання майбутнього кваліфікованого робітника" [8].

Усі компоненти "змісту освіти і базової культури особи взаємозв'язані. Уміння без знань неможливі, творча діяльність здійснюється на основі певних знань і умінь, вихованість припускає знання про ту дійсність, до якої встановлюється те або інше відношення, про ту діяльність, яка викликає ті або інші емоції, передбачає поведінкові навики і уміння. Поки людина тільки знає про норми поведінки, навіть поводиться як прийнято, але робить це всупереч негативній оцінці цих норм або при байдужості до них, її не можна вважати вихованою" [6].

Формування професійних здібностей передбачає комплексний підхід до організації навчального процесу, що акумулює проблемне, інтерактивне навчання, виконання учнями творчих проектів з прийомами оптимізації сприйняття, активізації процесів пізнання та завданнями, які інтегрують у собі навчальні можливості й розвивальний компонент. Сукупність цих чинників у подальшому набуває статусу методичного забезпечення процесу формування професійних здібностей майбутніх кваліфікованих робітників.

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com

Культурологічний підхід до організації освітнього процесу спрямований на оволодіння основами правової, професійної, естетичної, професійної культури, бачення перспектив розвитку різних галузей знань, навичок наукової організації дослідження і впровадження їх у свою майбутню професійно-творчу діяльність, де головними є доцільність, справедливість, гармонія, краса, досконаліть. У професійній освіті він передбачає інтеграцію культурного і фахового компонентів професійної підготовки з метою розв'язання дидактичних завдань конкретного навчального предмета, теми, заняття. За такого підходу впровадження культурологічної складової носить супутній характер; узгоджується із профілем навчання й майбутньою спеціальністю учнів та студентів; має прикладне значення і спрямовується не стільки на здобуття ними теоретичних знань, скільки на формування культури, практичних навичок упізнавання та розуміння творів різних видів мистецтв, розвиток естетичних смаків та художніх здібностей, елементарних художньо-творчих умінь тощо.

Надзвичайно важливим є *уміння педагога поставити цілі формування професійної культури та послідовно здійснювати їх як реалізацію поетапних завдань.*

Організаційний компонент передбачає визначення учнями життєвої позиції; застосування знань про культуру спілкування та поведінки, стилі взаємодії; відповідальне ставлення до участі в позаурочній діяльності. Відповідно показниками цього компоненту є уміння відстоювати і обґрунтовувати власну позицію, критично мислити, здійснювати самовиховання (самооцінка, самоаналіз, самокритика тощо). Він відображає процесуальну сутність вивчення основ професійної культури включає форми конкретно-діяльнісного вияву професійної етики спеціаліста. Характер взаємодії педагога і учнів має значний вплив на результативність процесу формування професійної культури, що зумовлює внесення змін та коректування індивідуального робочого плану викладача, який ускладнюється або спрощується. Це цілком залежить від вміння працювати з аудиторією, педагогічної майстерності та від потенційних можливостей тієї чи іншої навчальної групи.

Висновки. Таким чином, важливим завданням викладача у контексті формування професійної культури учнів вищих професійних училищ є інтеграція видів культур у цілісну професійну культуру фахівця (інформаційна, психологічна, інтелектуальна, громадянська, аксіологічна, екологічна тощо) на основі гуманістичного та організаційного підходів. До подальших напрямів дослідження відносимо розробку теоретичних основ формування професійно-культурологічного компоненту професійної діяльності учнів вищих професійних училищ.

1. Внукова Ольга Миколаївна. Розвиток політичної культури майбутніх педагогів професійно-технічних навчальних закладів: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2004. – 20 с.

2. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 189 с.

3. Данилова Т.Е., Нарзулаев С.Б., Куровский В.Н. Особенности формирования профессиональной культуры старшеклассников на уроках литературы // Современные проблемы профессиональной и деловой культуры. – Челябинск, 2001. – С. 22 – 25.

4. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. навчальний посібник. – 5-е видання, доповнене. – Київ, 2007. – 656 с.

5. Музальов О. Культурологічна підготовка учнів професійно-технічних навчальних закладів // Педагогіка і психологія професійної освіти. –2003. – № 1. – С. 69 – 79.

6. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, Е.Н. Шиянов; Под. ред. В.А. Сластенина. – М.: Издательский центр "Академия", 2002. – 576 с.

7. Романовський О. Проблеми виховання у майбутніх підприємців морально-етичних норм поведінки для успішної професійної діяльності // Освіта і управління. – 2000 (2001). – Т. 4. – №1 – 2. – С. 95 – 106.

8. Траверсе О.О. Професійна культура як інтегративний чинник фахової підготовки і виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: Збірник наукових праць / За редакцією І.А. Зязюна та Н.Г. Ничкало. – Київ, 2003. – С. 238 – 243.

9. Ярошовець В.І. Концептуальні засади і теоретичні принципи гуманітаризації освіти // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи: Методол. семінар, 22 листоп. 2000 р. Зб. наук, праць. Вип.3 / За заг. ред. В. Андрущенка. – К.: Знання, 2000. – С. 105 – 107.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2010

This document was created using SOLID CONVERTER PDF To remove this message, purchase the product at www.SolidDocuments.com